

דוח זוכרות שנתי 2021

בשנה הבאה עלינו לטובה, 2022, מציינת זוכרות עשרים להיווסדה. במהלך שני העשורים הללו פעלה העמותה לקידום האחריות של הציבור היהודי בישראל לנכבה ולשיבת הפליטים הפלסטינים. עבודתנו נמשכת על אף כל המאמצים להשתיקנו ולהסתיר עובדות הסטוריות, על אף הבורות המכוונת והמאמצים להכזיב כל תקווה. פועלנו ראשיתו בעבר, והוא מתקיים בהווה כשעינינו נשואות לעתיד. באמצעות מחקר שיטתי, איסוף עדויות, יצירת מערכי שיעור ופיתוח משאבים להבנת ההסטוריות הכואבות שלנו, ותוך שיתוף פעולה עם שורה של גורמים אחרים, אנו חותרים לשנות את החברה הישראלית מן היסוד. העובדות על הנכבה ידועות כיום הרבה יותר הודות לעשרים שנות עבודתנו. בשנים האחרונות, אנו מתמקדים בהבלטת טבעה המתמשך של הנכבה, בהשפעתיה על חיי היומיום של פלסטינים וישראלים, ובהכרח להכיר בטיהור האתני של 1948 כדי להבין את המדיניות הישראלית העכשווית, לנתח את המצב הנוכחי לאשורו, ולאפשר עתיד אחר. כל החיבורים הללו התבררו יותר מתמיד ב-2021. במהלך השנה האחרונה ארגנו יותר מחמישים פעילויות ואירועים חינוכיים ופוליטיים בעבור יותר מ-4,000 משתתפים, ובכלל זה סיורים לעיירות וכפרים פלסטינים שנחרבו בנכבה, סדנאות לארגונים, הרצאות ופאנלים, קמפיילים, סגור, ופעילויות מחקר ו איסוף עדויות. יתר על כן, השנה, על אף נסיונות להשתיק את קולנו, לחבל בעבודתנו ולאיים עלינו באלימות, פעלנו במרץ להעלות את הזכרון ההסטורי של הנכבה ואת ציווי השיבה לתודעה הציבורית הישראלית. בה בעת, הקמנו קהילה של ישראלים אמיצים, המעזים לפתוח את לבם ואת שכלם, להקשיב, להתמודד עם הפחד, לחשוף את האמת, ולקבל אחריות על העבר על ידי שינוי העתיד לטובה.

אירועים מרכזיים מהשנה שחלפה

במהלך השנה שחלפה, הסלימו מעשי אלימות שיזמה מדינת ישראל או שאירעו בחסותה נגד כל הפלסטינים שתחת שליטתה – בין אם בישראל, ברצועת עזה, בגדה המערבית או במזרח ירושלים, ואף מעבר לגבול – מה שגרם למתח ופחד בקהילות רבות. באותה השנה, 2021, גם גברה ההתנגדות הפלסטינית המלוכדת. הפעם, פרצה המחאה הפלסטינית בגלל התכניות לפנות תושבים משכונת שיח' ג'ראח במזרח ירושלים, ועד מהרה היא התפשטה והתר חבה למחאות נגד הכיבוש וההתנחלויות בכל אתר. במונחים ברורים יותר מאי פעם, הסבירו המפגינים הפלסטינים את הגירוש המתמשכים, הריסות הבתים והפקעות הקרקע, המעצרים והאלימות המשטרית במקומות כמו לוד (א-ליד), חברון (אל-ח'ליל), ירושלים (אל-קודס), הנגב (א-נקב), עמק הירדן (ע'ור אל-אורדון), יפו (יאפה), חיפה, עזה ומקומות אחרים כחלק מתהליך מתמשך של קולוניזציה וטיהור אתני הדרגתי של הפלסטינים. אירועי מאי 2021 היו מכאיבים, אך היתה זו גם הזדמנות לאחד את המאבק הפלסטיני ולהפגין בפני הקהילה המקומית והבינלאומית את הזיקות בין הסוגיות השונות. במלים אחרות, את הנכבה ה מתמשכת ואת מעמדם של הפלסטינים כפליטים אף בתוך פלסטין עצמה.

אנו בזוכרות דרשנו לשנות מעט את סדרי העדיפויות שלנו כדי להיות בשטח עם ולמען המפגינים, כשגל המחאות הגיע לשיאו. רוב עובדינו השתתפו בפעולות ובדאגה לקהילה, עבדו עם עצורים ועם בני משפחותיהם הנתונים לאיומים ועודדו את הקהילה האקטיביסטית בישראל לעמוד לצדם ולהפגין סולידריות. בה בעת, השתתפנו בפורומים בינלאומיים רבים ושוחחנו עם קבוצות, ארגונים ומוסדות שונים, שכמה מהם נמנים להלן בדו"ח זה, כדי להסביר שאנו מתייחסים אל המאורעות לא כאל תקריות בודדות אלא כחלק מנכבה מתמשכת – מהנישול ההדרגתי של הפלסטינים.

בדצמבר, קיימנו ובינר עם [סחר פרנסיס](#), מנכ"לית ארגון אדמיר, אחד מארגוני זכויות האדם הנרדפים, כדי להסביר את המצב הייני הארגון הישראלי היחיד שהציע שיחה שכזו בעברית לקהל הישראלי. באמצעות התוכניות הללו, שהן נפרדות ובה בעת מונעות כולן על ידי אותה תפיסת עולם, נמשיך לקדם שיח ציבורי המושתת על אמת וצדק ולדחוף לשינוי הרדיקלי שהחברה הישראלית זקוקה לו כל כך.

זוכרות מודה על הסולידריות, השותפות והתמיכה של:

Christian Aid, Misereor, HEKS-EPER, IHL Trust, AFSC, MCC, Kurve Wustruw, St. Het Solidariteitsfonds, Kaleidoscope, Haella Foundation, Sivmo, Rosa Luxemburg Foundation ,
 כמו גם של יחידים מהארץ ומכל רחבי העולם.

פעילויות עיקריות של זכרות ב-2021

טורי, שממשיכה מזה עשרות בשנים להיאבק נגד הרדיפה והנישול של הרשויות הישראליות, ובכללן קק"ל.

יום סיורים זה הבליט את התמשכות הנכבה ופרקטיקות הנישול הכרוכות בה לאורך השנים, ובכל שטחי פלסטין.

הטבח בדיר יאסין – אזכרה. לזכר קורבנות הטבח בדיר יאסין ב-9.4.1948, קיימה זכרות ביחד עם שלושים איש (ומשתתפים נוספים בשידור ישיר דרך [פייסבוק](#)) סיור זכרון לציון יום השנה ה-73 לטבח בכפר, לכיבושו ולגירוש תושביו. צעדנו דרך הריסות הכפר, שמענו על תולדותיו וציינו את שמות 110 הקורבנות. דיר יאסין שוכן בפאתיה המערביים של ירושלים. הטבח בכפר נחשב לאחד ממעשי הזוועה המחרידים ביותר שהתרחשו במהלך מלחמת 1948. כיום, רבים מבתי הכפר שעל הגבעה עדיין עומדים על תלם, והם כלולים בשטחו של בית חולים ישראלי לחולי נפש. כמה בתים שמחוץ לגדרות מתחם בית החולים משמשים למטרות מגורים ומסחר. בית הקברות הישן, שמדרום מזרח לאתר, מוזנח ומלא בפסולת מכביש טבעת שהוקם מסביב לתל הכפר. זכרות מקיימת את האזכרה בדיר יאסין בכל שנה, על אף נסיונות של משטרת ישראל למנוע מאיתנו גישה לאתר. חזקנו להריסתו ב-2021 לאחר שב-2020 קיימנו את האזכרה באופן מקוון עקב הסגר. *תודה לכם, עומר וזכרות, על שארגנתם והובלתם את הסיור הנוגה והחשוב מאד הזה בדיר יאסין. אין לנו בלעדיות על הכאב – הגיעה העת להכיר בכאבו של האחר, זה התנאי לפיוס.*

מסע זכרון, הכרה ושיבה מיפו (יאפא) לביירות, לרגל יום הפליט הבינלאומי. ב-19 ביוני, הצטרפו אלינו 45 איש למסע ייחודי מיפו לראש הנקרה (ראס א-נקורה), בקריאה לשיבה, צדק וחירות. המסע שיצא מיפו עבר דרך טנטורה שבצפון מישור החוף, בלד א-

סיורים לעיירות וכפרים פלסטיניים הרוסים הרצאה וסיור וירטואליים לכפר הפלסטיני הרוסי שיח' מואניס. יותר ממאה איש הצטרפו אלינו [לסיור](#)

[וירטואלי והרצאה](#) בכפר הפלסטיני החרב שיח' מואניס כדי ללמוד על תולדותיו, כיבושו ב-1948, גירוש המשפחות הפלסטיניות ומניעת שיבתן, הרס הבתים הפלסטיניים והקמת אוניברסיטת תל אביב ומספר שכונות ישראליות בצפון העיר על אדמותיו. במהלך האירוע, שהתקיים דרך Zoom, הצגנו מפות, תמונות ותנונים רלוונטיים בנוגע לתהליכי מחיקת ההסטוריה הפלסטינית והישראלזציה של המרחב, וחשפנו הריסות וזכרונות שנותרו במקום על אף הכל.

מחפשים את ליפתא. בשיתוף עם אימבאלה, מרחב תרבותי רדיקלי בירושלים, ארגנה זכרות סיור בהריסות הכפר הפלסטיני ליפתא, אחד מהגדולים ביותר במרחב ירושלים (אל-קודס), שעמד בכניסה לעיר עד 1948. במהלך הסיור, למדנו מתושבי המקום הפלסטינים, ביקרנו במעיין, וחזינו במבנים המרשימים שנותרו במקום.

אירוע מקוון בשיתוף Green Olive Tours – אירוע פתוח לציבור באנגלית, שכלל מבוא לנכבה ולאחריו סיור וירטואלי בכמה מהכפרים הפלסטיניים המרוקנים לאורך כביש 1, ממערב לירושלים. חלקו האחרון של האירוע התמקד בשיבת הפליטים. כשבעים איש השתתפו [באירוע](#), שהתקיים דרך Zoom.

קק"ל – 120 שנות נישול: פעולה וסיור. ביום האדמה, ארגנה זכרות יום לימוד מלא כדי לחשוף כפרים פלסטיניים הרוסים באתרי קק"ל. ההריסות והאדמות של מאות קהילות פלסטיניות חבויות בתוך ומתחת לעירות ופארקים של קק"ל בכל רחבי הארץ. השילוט באתרים השונים אינו מציין את שמות הכפרים הרוסים, ואף לא את ההסטוריה הפלסטינית של המקומות. בהשמיטו את הפרטים הללו, הוא נוטל חלק פעיל במחיקת הקיום הפלסטיני תחת הקולוניזציה הציונית ובהכחשתה. באופן זה משמשים אתרי קק"ל כלי לעיצוב תודעה ציבורית מסולפת. ביום השנה ה-120 להקמת הקרן הקיימת לישראל, חקרנו את התפקיד שמילאה בנישול הפלסטינים לאורך השנים:

- [הגן הלאומי גבעות מרר](#), על אדמות הכפר הפלסטיני ההרוס [אל-מ'עאר](#), שתושביו גורשו ב-1948.
- יער פלוגות, שניטע על אדמות שני כפרים פלסטיניים חרבים, אל-פלוג'ה וברתיא.
- אל-עראקיב: ביקור למידה ותמכיה בכפר אל-עראקיב שנהרס 184 פעם, שם פגשנו נציג של משפחת א-

סיור בדיר אבאן ופעולה בפארק עצמאות ארה"ב, כחלק מקמפיין "קק"ל – 120 שנות עקירה ונישול". שרידיהם של עשרות עיירות וכפרים פלסטינים חבויים לעיני כל בתוך יערות ופארקים שנטעה הקרן הקיימת לישראל ברחבי הארץ. פארק עצמאות ארה"ב ליד ירושלים מהווה רק דוגמא אחת. בדומה ליערות אחרים של קק"ל, הפארק ממלא תפקיד תוקפני בעיצוב מחדש של הנוף בהתאם להעדפת המתיישבים הציוניים, תוך מחיקת זהותו הפלסטינית של אותו נוף. הוא מכסה על שרידי הכפרים הפלסטיניים שמדינת ישראל החריבה, ומונע מתושביהם הפלסטינים לשעבר, שהיו לפליטים ב-1948, מלשוב אליו. הסיור שודר בשידור חי בפייסבוק, וניתן לצפות [בחלקים](#) ממנו [באן](#) ובעמוד [הפייסבוק](#) שלנו.

סיור בלוביא. לרגל היום הבינלאומי של סולידרית עם העם הפלסטיני, החל ביום ההצבעה על תכנית החלוקה ב-29 בנובמבר, ארגנה זוכרות סיור לכפר הפלסטיני ההרוס לוביא שבגליל התחתון. לוביא, השוכן ממערב לטבריה על הדרך הראשית לנצרת, בצומת מִסְפָּנָה (צומת גולני), נכבש ביולי 1948 וכל תושביו גורשו. כשעברנו בין שרידי הכפר, למדנו על תולדותיו, על כיבושו ועל הריסתו כחלק מפשעי הנכבה. הצבנו שלטים כאקט של אחריות וסולידריות, כדי להחיות את שמו המחוק של הכפר ולציין כמה מאתרו המרכזיים. המשתתפים בסיור שמעו מהייתם חאג'ו, סטודנט לרפואה ודור שלישי לעקורי לוביא, על הקשר המתמשך של משפחתו למקום ועל תקוותם לשוב אליו. ביקרנו גם בבית הקברות שעליו מכסה יער דרום אפריקה, חלק מיצר לביא של קק"ל ודיברנו עם היידי גרינבאום, אשר, ביחד עם קבוצה של יהודים מדרום אפריקה, קיבלה על עצמה אחריות, וקיימה ב-2015 אירוע התנצלות פומבי שנועד להעביר את המסר "לא בשמנו", ולבטא סולידריות עם העם הפלסטיני ומחויבות לפעול לעתיד צודק של שיבה.

סיור חג מולד באקרית. ביום חג המולד, ה-25 בדצמבר, קיימנו את הסיור האחרון של השנה בכפר אקרית שבגליל העליון. הכפר נכבש באוקטובר 1948. לאחר שנכנעו לכוחות הישראליים, קיבלו הכפריים הוראה לעזוב את בתיהם למשך שבועיים בלבד

שייח' שבמבואות חיפה, אל-באסה שבגליל המערבי, והסתיים בראש הנקרה. יום הסיורים החל בתשע בבוקר והסתיים ב-11 בערב. הוא התקיים לרגל יום הפליט הבינלאומי החל ב-20 ביוני, כדי להדגיש שהפלסטינים מהווים עדיין את קבוצת הפליטים הגדולה בעולם, לאחר ששיבתם נשללה משך 73 שנה, ושהפלסטינים בפלסטין ההסטורית ממשיכים לסבול ממעצרים, גירושים, הרס בתים, מצור, מעשי טבח ועוולות אחרות כחלק ממדיניותו של המשטר הישראלי להשתלט על המרחב כולו. הסיור, שעמד להתקיים במקור במאי, נדחה בעקבות מתקפה נוספת על עזה, ירי רקטות משם ועימותים אלימים בערי ישראל מנעו ממנו להתקיים. לסיור נודעה משמעות מיוחדת למשתתפים, שרובם היו מעורבים במחאות במהלך מאי, וזכו להבין טוב יותר את גורמי היסוד של המצב הנוכחי באמצעות יום הסיורים. המסע שודר בשידור חי בפייסבוק, ותוכלו לצפות בחלקים ממנו כאן: [יפו, טנטורה, בלד א-שייח', אל-באסה, ראש הנקרה.](#)

סיור לימודי בעיר לוד (א-ליד). ביום השנה לכיבוש לוד, ועדיין בצל האירועים האחרונים, הזמינה זוכרות את הציבור לסיור בין עבר להווה, בין הנכבה לנכבה המתמשכת. כששים איש השתתפו בסיור הלימודי וקרוב ל-500 צפו בו בשידור חי דרך הרשתות החברתיות. הסיור שלנו ציין את הטבח שאירע בעיר ואת גירוש תושביה, שהיוו את אחד מהפשעים הנוראים של מלחמת 1948. שמענו מתושבים פלסטיניים שמתגוררים כיום בעיר סיפורים על נישול משפחותיהם והפרדתן, על תקוותם לשוב ולהתאחד, ועל אירועי מאי 2021 שהזכירו להם את הנכבה.

סיור בליפתא. ביום שבת, ה-28 באוגוסט, קיימנו סיור נוסף בליפתא כדי לבטא את הסולידריות שלנו עם פליטיו ואת התנגדותנו לתכנית ההרסנית המבקשת למחוק את הכפר הפלסטיני אחת ולתמיד. כבכל הסיורים שלנו, הצגנו את עוולות הנכבה, ועיקרן עקירת כ-85% מהתושבים הפלסטינים שחיו בשטח שהפך להיות מדינת ישראל, ושלילת שיבתם. כמו כן הדגשנו שמימוש זכות השיבה של הפליטים הוא תנאי יסוד לעתיד צודק באזור. כמה עשרות ישראלים, פלסטינים וזרים השתתפו בסיור, כולל פליטים מליפתא שר ריתקו את המשתתפים בסיפוריהם על תולדות הכפר – זכרונות שעודם חיים ומהווים הצהרה ברורה בדבר הסיור לשכוח את הנכבה והתשוקה הנצחית לשוב הביתה.

העכשווית, שהיא נכבה לכל דבר. יותר מ-1,200 א יש השתתפו באירוע.

שיבה פלסטינית, אחריות יהודית – שיחה עם

דוברים ישראלים ויהודים. הדיון המקוון הזה התקיים ביום הפליטים הבינלאומי, החל ב-20 ביוני. בדיון השתתפו הוגים ופעילים יהודים-ישראלים, כמו גם הוגים מהפזורה היהודית, והוא התמקד בדרכים שבהן ניתן להפגין סולידריות עם המאבק הפלסטיני ולתמוך בזכויות הפליטים. הדוברים כללו את פרופ' פיטר ביינרט, ד"ר אינה מיכאלי, ד"ר אבי-רם צורף. את הדיון הנחה ד"ר מוניר נוסייבה.

הכרה ואחריות: המאבק הפלסטיני לחירות

וחיים בכבוד, 2021. ב-22 ביוני קיימנו **אירוע זום** בעברית עם פעילים פלסטינים, הפועלים בחזיתות שונות של המאבק בימים אלה, ושוחחנו על מה שמתרחש בשטח, על הסוגיות שעולות ממנו, על כיווני המאבק ועל השאלה אם וכיצד יכולים הישראלים לקבל על עצמם אחריות. *מלבד האירועים שנמנו לעיל, אותם ארגנו או שהיינו שותפים בארגונם, השתתפנו ביותר מעשר שיחות ופאנלים מקוונים שקיימו ארגונים, מוסדות חינוך ושדולות ברחבי העולם, מארה"ב ובריטניה, הודו ודרום אפריקה.*

סגור וקמפיינים ציבוריים

נפגשנו עם כמה משלחות דיפלומטיות במהלך השנה כדי לשוחח על פעילותנו ועל הצורך לכלול את הנקבה במסגרת הפוליטית של הקשרים בין ממשלות זרות לבין ישראל. אנו מעדכנים מספר שגרירויות רלוונטיות בתוכניותינו על בסיס קבוע. כדי לתמוך במאמצי הפלסטינים בשטח להעביר את התמונה המלאה של המתרחש לעולם כולו, פרסמנו שלוש הצהרות: אחת על שייח' ג'ראח, אחת **ביום הנכבה**, ועוד אחת לאחר ההכרזה על ששה ארגוני זכויות אדם פלסטיניים כעל **"ישויות טרור"**. ההצהרות הללו הופצו לכל המשלחות הדיפלומטיות כמו גם בקרב ארגונים בינלאומיים, ונשלחו לתומכינו בצורת עלוני מידע. בעקבות פעילות זו קיבלנו הזמנות רבות לדבר בפורומים שונים, שכמה מהם נמנו לעיל.

"מנימוקי בטחון". כשסירבו לחצות את הגבול עם לבנון (מה שכפי שידוע לנו כיום היה דן אותם לחיים של פליטות), הם נשלחו לכפר רמה, כעשרים ק"מ מדרום לאקריה. תושבי אקריה עתרו שוב ושוב לבג"ץ בתביעה שיותר להם לשוב. לאחר שבית המשפט נענה לדרישתם, הצבא פוצץ את כל בתי הכפר בערב חג המולד 1951, שעה שבעלי הבתים הללו, קתולים כולם, התכוננו לחג. כיום נותרה רק הכנסיה על תלה בכפר, אבל קהילת עקוריו הפנימיים עדיין מתאספת בה לתפילות בחגים, ולרגל חתונות ופעילויות אחרות. קרוב לשבעים איש הצטרפו אלינו בסיור זה כדי לשמוע את סיפור הכפר אקריה, להיפגש עם בני הקהילה הנחושה שהזו ולדמיין את שיבתם.

ובינרים ודיונים מקוונים

מעצרים פוליטיים כדיכוי מתמשך. בפברואר, קיימנו **שיחה מקוונת** עם שני עורכי דין פלסטינים שמייצגים אסירים פוליטיים, ועם אקדמאי ישראלי. הם דנו במערכת המשפטית כעל כלי קולוניאלי ובמגמה המחריפה של מעצרי סטודנטים ואינטלקטואלים משני צדי הקו הירוק, כמו גם במעשים הנדרשים מישראלים בעלי מצפון. יותר משמונים איש השתתפו בשיחה.

"חשבנו שזה זמני": אירוע זכרון והתנגדות ב"יום

העצמאות" הישראלי

בערב שבו חוגגת מדינת ישראל את "עצמאותה", שקמה על מצבות העם הפלסטיני וחורבות בתי, קיימה זוכרות התכנסות קהילתית ופעילות מיוחדת בהשתתפות ארבעים בני אדם, שגם שודרה בשידור חי ב**פייסבוק**. הקשבנו לעדויות לוחמים ישראלים מ-1948 במילותיהם שלהם, אותן הקריא ישראלי צעיר; חזרנו למאורעות אותה שנה ולהשלכותיהן המחרדות כדי לבחון את התמשכות הנכבה בימינו: בקלנסואה, שייח' ג'ראח, ח'אלת א-דאבה, עזה, עין אל-חילוה, יאפא וסילוואן; וביחד עם פעילים נוספים דמיינו עתיד צודק לכל תושבי הארץ ופלסטינים שישבו אליה.

מדוע הנכבה עדיין משמעותית (10.5.2021).

לכבוד היה לנו לראות את עומר אל-ע'וברי שלנו מופיע לצדם של דוברים כה מבריקים כדוגמת חברת הקונגרס רשידה טלאיב, הפעיל הירושלמי והסופר מוחמד אל-כורד, החוקר רשיד ח'לידי ואחרים, כדי לדבר על תפקידה של זוכרות בחשיפת האמת על פשעי הנכבה בפני ישראלים, על מדיניות המחיקה של ישראל ועל נסיונותיה להסתיר את האמת, וכן על האופן שבו אנחנו מדמיינים את השיבה כשאנחנו מבקרים בכפרים שתושביהם גורשו ובתיהם נהרסו, ובעיקר פועלים לקידום ההכרה בנכבה כמו גם האחריות לפעול לתיקון ולקראת עתיד צודק של שיבה.

האזינו למוחמד אל-כורד משייח' ג'ראח, שנתן בסכנת גירוש ממחצית ביתו, שכן על המחצית השנייה כבר השתלטו מתנחלים, שמעו כיצד הוא מדבר על חווייתו

בפייסבוק ויורת תכנים באנגלית בטוויטר, ותכנים דו-לשוניים באינסטגרם, מה שמאפשר לנו להגיע לקהלים גדולים יותר על אף הצורך להשתמש בשתי שפות. מאז תחילת 2021, ביקרו באתרנו מעט יותר מ-70,000 משתמשים ייחודיים, כולל 87% משתמשים חדשים, מה שהביא לעלייה של 5% במספר המשתמשים. אנו גם מרוצים מכך שצעירים בגילאי 18-34, רובם מישראל, מהווים את רוב הקהל שלנו (יותר מ-57%).

הנוכחות שלנו בטוויטר גברה באופן משמעותי, בעיקר בזכות הקמפיינים שלנו, עם יותר מ-16,000 ביקורי פרופילים ויותר מ-600 אזכורים, בנוסף ליותר מ-2000 ציוצים חוזרים ויותר מ-200,000 נוכחויות ציוץ (tweet impressions) מתוך 400,000 במהלך התקופה כולה. כך גם באשר לאינסטגרם, עם 2,800 עוקבים בהשוואה ל-2,300 בתקופה המקבילה אשתקד, עם גישה ליותר מ-12,000 חשבונות, או פי שניים מהתקופה הקודמת. בפייסבוק, הצלחנו לשמר את בסיס הקהילה שלנו ואת רמת מעורבותה, למרות האתגרים, ואנו ממשיכים לצמוח בהדרגה עם דגש מיוחד על תכנים בעברית, כיוון שרוב הקהל הישראלי שלנו נמצא בפייסבוק. הגענו לכדי 80,000 משתמשים (42,000 בלבד במהלך הקמפיין), ומעורבות של 20,000 (רק יותר מ-7,000 במהלך הקמפיין), כולל אלפיים שיתופים ויותר מאלף תגובות ו-800 לחיצות על קישורים ו-800 עוקבים חדשים. הביצועים שלנו ברשתות החברתיות מעידים על כך שאנשים מגלים עניין רב בפוסטים החינוכיים שלנו על אירועי השעה, כמו עמדתנו והצהרותינו המחברות בין המתרחש בהווה לבין הנכבה והשיבה. הם גם מגלים עניין רב בקמפיין שלנו על קק"ל, המתחבר לעבר, להווה ולעתיד; בנכבה ובשיבה; ובקשר בין קולוניאליזם התיישבותי לצדק אקלימי. קמפיין קק"ל אינו רק כלי נהדר להדגשת האירועים העכשוויים, הנכבה המתמשכת ומניעת השיבה, אלא הוא גם מבליט את האחרייות של יהודים ואחרים מכל רחבי העולם אשר תומכים בכך, ולפשעים הנעשים בשמם. קמפיין זה היווה תמריץ טוב לרבים אחרים להתחיל

הצהרתנו בנוגע לששת הארגונים הפלסטיניים.
באוקטובר הגדיר משרד הכיבוש הישראלי ("משרד הבטחון") ששה ארגוני חברה אזרחית פלסטיניים כ"ארגוני טרור", צעד שצריך היה להכעיס את כל מי שאכפת לו בלב ובתמים מזכויות האדם. ובכל זאת, אף שהחלטה צריכה היתה לעורר התנגדות נרחבת ופעולה עיקשת לביטולה, היא אינה מפתיעה כלל. [אנו בזוכרות עומדים בסולידיריות עם הארגונים הפלסטיניים החשובים שעוברים קמפיין של השמצות והפחדות; ארגונים שהתנגדותם לדיכוי והגנתם על זכויות האדם הבסיסיות מוגדרות כפעילות טרור. מרכז המחקר החיוני ביסאן, ששמו מהדהד את הנכבה \("בית שאן"\); איחוד ועדי הנשים הפלסטיניות, ארגון המחויב לפעילות פמיניסטית שהיא חיונית לגיבוש חברה אזרחית; איחוד ועדי הפועלים החקלאיים שמגן על איכרים פלסטינים מפני תפיסות קרקע חוזרות ונשנות והפרות אחרות של זכויותיהם הקרקעיות; ארגון ההגנה הבינלאומית לילדים-פלסטיין, שמתעד ומביא לאור את זוועות הכיבוש והדה-הומניזציה שאינן נחסכות אפילו מילדים; אדמיר, המגן על זכויות האסירים; ולבסוף, חברינו באל-חק, המגנים על זכויות האדם מאז 1979. הפללת הארגונים הללו, עליה חתום שר "בטחון" המתגאה בביצוע פשעי מלחמה נועדה להשתיק את אלה שמציגים לראווה את טבעו האמיתי של הקולוניאליזם הישראלי. כל עוד ישנם אלה הרואים את האמת ומעוניינים לומר אותה כפשוטה, נסינות כאלו להשתיק את המבקרים עתידיים בהכרח להיכשל.](#)

120 שנות עקירה ונישול. בסוכות 2021 השקנו קמפיין ברשתות החברתיות, "120 שנות עקירה ונישול" – מאמץ בן שלושה שבועות להעלות את המודעות לתפקידה של קק"ל בעקירתם בכוח הזרוע של הפלסטינים מאדמתם, ובהחלפת בתים פלסטיניים בפארקים ויישובים יהודיים מאז 1901. באמצעות סיפורים אישיים, תיעוד הסטורי, אינפוגרפיקה ופעולות מקוונות, הבלית הקמפיין את תולדות הבתים והכפרים הפלסטיניים שהחריבה קק"ל, ועודם סמויים לעיני כל. בתיקיית [Zochrot's Google Drive](#) [ExposeJNF Campaign](#) תוכלו למצוא משאבים מהקמפיין שלנו. תיקיות המשנה ותוכן מוצגות ומקושרות במישרין.

הקהל שלנו מחובר למטרות שלנו – רובו ישראלי, עם שיעור הולך וגדל של עוקבים צעירים בזכות פעילותנו בשטח. בנוסף לכך, השכלנו להגדיל את הקהל הבינלאומי שלנו דרך טוויטר, קהל הכולל בעיקר אקדמאים, עיתונאים ופעילים. גם אינסטגרם אפשרה לנו להגדיל את הקהל הישראלי והבינלאומי שלנו. לאור זאת אנו מבליטים יותר תכנים בעברית

להתייחס למרכיב המרכזי של נסיון החיים הנשי. לחילופין, לא ניתן להבין יחסי ותפקידי מגדר בלי להתייחס להתפתחויות הפוליטיות בהקשר הקולוניאליסטי הרחב יותר. בשנים האחרונות, שורה של מחקרים, סרטים ויצירות אמנות בחנו את הנכבה מנקודת הראות המגדרית, ואת השפעת ההתיישבות הציונית בפלסטין על מעמדן הסוציאקונומי והמדיני של הנשים הפלסטיניות. הקורס מנגיש את העבודה החשובה הזו לקהל דוברי העברית בישראל וחושף אותו למגוון סוגיות ושאלות, כגון: תנועות הנשים הפלסטיניות מתקופת המנדט ועד לימינו והשפעת המציאות הקולוניאלית על התפתחותן וחזונו; השפעת המתקפה על החיים העירוניים הפלסטיניים על יחסי המגדר, ועוד. כדי לעודד ולקדם אקטיביזם, הוזמנו משתתפי הקורס הזה וקורס מקוון נוסף לסדנא על אבטחת מידע אותה ארגנו.

”הר געש מעשה ידינו”: קולות אנטי-קולוניאליים של יהודים בארץ. כיצד נוכל לדמיין קיום יהודי בפלסטין/ארץ ישראל שאינו תלוי בסיטואציה הקולוניאלית? האם ניתן לחשוב על ”ארץ ישראל” שלא כעל מדינת קולוניאליזם-התיישבותי, כזו שנועדה להדיר את ”פלסטין”? כיצד תוכל הדה-קולוניזציה של פלסטין לנתק את הקשר בין ”ארץ ישראל” לבין הסיטואציה הקולוניאלית? במהלך הקורס המקוון, חשבנו על האפשרויות הללו, זיהינו את הרגעים שבהם הקיום היהודי בארץ החל להשתלב עם הסיטואציה הקולוניאלית, והרהרנו באופק הפוליטי שעלה מצורות קודמות של קיום יהודי במרחב זה. את הקורס העביר ד”ר אבי-רם צורף. הוא כלל חמישה מפגשי זום, בהשתתפות 54 לומדות ולומדים. כמה משתתפים ציינו שהקורס ישפיע על השיח ועל הפעילות הפוליטית שלהם: ”אנחנו צריכים לספר מחדש את ההסטוריה של המקום הזה. תכני הקורס נתנו לי כלים ליצור שפה חדשה שצריכה להיות מדוברת”; הקורס הציע חומרים שניתן להשתמש בהם כדי לפתוח צוהר אל מעמד שונה של היהודים בישראל-פלסטין, בלי עליונות. במובן זה, תכני הקורס יכולים לתמוך במלאכת הדה-קולוניזציה בהווה.”

קבוצות למידה ופעולה מקומיות. בהסתמך על ההבנה שתהליכי דה-קולוניזציה מחייבים לא רק הכרה, זכרון ואזכרה, אלא גם מעשה פוליטי, מטרת הסדנאות הייחודיות הללו היא ליצור קהילות מודעות ופעילות. משתתפים הסדנאות רוכשים ידע על הנכבה המתמשכת, בפרט באזור מגוריהם, ועל אקטיביזם מודע ודה-קולוניאלי, ולאחר מכן אנו מעודדים אותם להתארגן באופן עצמאי לפעילות וליזום פעולות לקידום הכרה בעוולות המתמשכות של הנכבה

לדבר על הנושא, להתחיל ליזום פרויקטים חדשים ולקחת אחריו. סוג המעורבות שאנו משיגים ברשתות החברתיות מניב תוצאות מרשימות כיוון שהוא מוביל משתמשים לשתף, לקרוא שוב ושוב ולשמור את התכנים שלנו, ופירוש הדבר שתכנים אלה מגיעים לאנשים, ועל כך יעידו לא רק המספרים, אלא גם מספר האנשים שפנו אלינו במהלך הקמפיין ולאחריו, מספר האנשים שהודו לנו ומספר הבקשות להרצאות ושיתופי פעולה. וזה גורם לאנשים לבקר בפרופילים שלנו ובאתר שלנו וללמוד עוד עלינו ועל פועלנו.

עדויות

עדויות של נזמייה פילאני (ניצולת נכבה, -1926 2018), ושיחה עם בתה באירוע זום פומבי. בשנים האחרונות, סורקים גורמים ממשרד הבטחון ארכיון אחר ארכיון, במטרה להסתיר עדויות על הנכבה. מאות מסמכים הוסתרו כחלק ממאמץ שיטתי להחביא עדויות על הנכבה מעיני הציבור כדי לערער את האמינות של המחקרים על תולדות משבר הפליטים. בדומה לפליטים הפלסטינים וצאצאיהם, הנכבה לא תיעלם. לנוכח מנגנונים פורמליים ובלתי פורמליים של מחיקה והכחשה, העדויות על הנכבה מהוות כלי חשוב להתנגדות לקולוניאליזם ההתיישבותי שמכוון להשמיד את ההסטוריה הפלסטינית. במשך שנים, אספה זוכרות עדויות שבע”פ מפליטים פלסטינים שחוו את הנכבה ושרדוה. העדויות שופכות אור על החברה הפלסטינית, תרבותה וכלכלתה עד 1948, כמו גם על חיי הפליטים מאז ועד היום. במשך שנים רבות זכרנו את עדויות ניצולי הנכבה, הקשבנו להן והבאנו און לפתחו של הציבור בישראל, כיוון שמתן העדות והקשבה לה מוציאים את הנכבה מהמרחב האישי ונותנים לה מקום במרחב הציבורי. [עדויות של נזמייה אל-כילאני](#) (ערבית, עם כתוביות באנגלית) הוקרנה לראשונה באירוע זום פומבי של זוכרות ב-10 בפברואר. בתה הצטרפה אלינו לשיחה יוצאת מגדר הרגיל על אמה וילדותה, ועל היותה היא בת לדור השני של הנכבה. האירוע התקיים בעברית והשתתפו בו יותר ממאה איש, ועוד נוספים הצטרפו דרך פייסבוק כיוון שהאירוע שודר בשידור חי. נכון לינואר 2022, שתי עדויות מצולמות נוספות נתונות בתהליך עריכה ויתפרסמו במהלך השנה.

קורסים וקבוצות למידה

נשים פלסטיניות, הסטוריה וזכרון. המחזור השלישי של הקורס כלל חמישה מפגשים מקוונים שהתקיימו בין ה-21 בפברואר ל-21 במרץ, בהשתתפות 60 לומדות ולומדים. הקורס התקיים לראשונה ב-2016 על סמך ההכרה בכך שהמאבק בקולוניאליזם חייב להיות גם פמיניסטי. אנו טוענים כי לא ניתן להבין את מלוא היקף ההסטוריה החברתית-כלכלית והפוליטית של הנכבה בלי

פסיכולוגים, רופאים, משוררים, מחזאים, עורכים, פעילים ועוד). על המשתתפים נמנים כמה מהחוקרים המובילים בתחומיהם. מטרת קבוצת המחקר היא ליצור מאגר של ידע מעמיק ונגיש על השפעת הנכבה על בריאותם הגופנית, הנפשית והציבורית של הפלסטינים מנקודת המבט של מגוון תחומי מחקרי (מדעי הבריאות, מדעי החברה, אמנויות ומדעי הרוח). הקבוצה תשאף לשלב סקריה וניתוח של הידע הקיים עם הצגת ממצאי מחקר חדשים וניסוח המלצות אופרטיביות לשינויי מדיניות. התוצר הסופי אמור להיות נגיש לקהל הרחב כמו גם אפקטיבי כנייר עמדה הקורא לקובעי המדיניות להכיר בנכבה ולהתייחס אליה כאל סוגיה של בריאות הציבור.

סדנאות והרצאות

תרבות של סולידריות היא עמותת מזון שהוקמה במהלך מגפת הקורונה, שהפכה מאז לתנועה רחבה המובילה פעילות בקהילה וחינוך פוליטי עצמאי. בנובמבר, הוזמנו על ידי העמותה להרצאה מבואית בת שעתיים על הנכבה במסגרת אירוע פתיחה לציון יום השנה ה-74 להחלטת החלוקה של האו"ם (החלטה 181). עשרים איש השתתפו באירוע. הרצאה נוספת בעמותה מתוכננת ל-20 בדצמבר, עודות הזיקה בין הנכבה לבין יחסי אשכנזים-מזרחים.

החלוץ היא מכינה התנדבותית קדם-צבאית הפועלת במסגרת מרכז חינוכי ציוני – המדרשה באורנים. בנובמבר, הוזמנו לתת שם סדנא על הנכבה לשלושים משתתפים במכינה – כולם בני 18-19 החיים ומתנדבים בקיבוצים הגובלים עם רצועת עזה. לצורך האירוע, שילבנו בסדנא המבואית הרגילה שלנו הקרנת עדות של חייל ישראלי על פשעי מלחמה שבוצעו ב-1948 באזור בו ישוה המשתתפים למשך שנה. בעקבות המשוב החיובי שקיבלנו, הזמינו אותנו המארגנים לתת סדנאות דומות למחזורים הבאים של המכינה.

מדרשת דרור היא תכנית לימוד בת חצי שנה לישראלים בני 25-20 ביוזמת לוחמים למען שלום, שוברים שתיקה, ואחוות עמים. בתכנית לומדים הצעירים על המציאות הפוליטית באזור, והם מועמדים להמשיך כפעילים וכמחנכים. לאחר השלמת ההכשרה הבסיסית שלהם, הם מתחילים סטאז' של ארבעה חודשים בארגון זכויות אדם או חינוך על פי בחירתם. במרץ ובאוגוסט נפגשה זוכרות עם 15 משתתפים בתוכנית לסדנא על הנכבה. היו אלו המפגשים השני והשלישי עם משתתפי המדרשה.

בית ספר אנתרופוסופי. ביוני הוזמנו לתת הרצאה על זכות השיבה של הפליטים הפלסטינים לשבעים תלמידים בתיכון האנתרופוסופי בקיבוץ הרדוף.

ואחריות לה, ולהמשיג מחדש את זכות השיבה כמפתח לפתרון צודק ולעמיד בר-קיימא.

סדנת "למידה ופעולה" הראשונה התקיימה בתל אביב-יפו וכבר התממשה לכדי פעולה המתוכננת לשנת 2022, בהסתמך על מחקר שערך חברי הקבוצה. התהליך שעברו חברי קבוצה זו והתפתחותם כסוכני שינוי ניכרו במהלך השנה אבל במיוחד באירועי מאי, כשכולם ביטאו סולידריות עמוקה והצטרפו לעצרות פלסטיניות ביאפא, התארגנו לפעולות בעיר והביאו פעילים נוספים לפעולות אלו. הקבוצה השנייה נפגשה בחיפה מאוקטובר עד לסוף השנה, בעזרת שני מנחים מזוכרות. חברי הקבוצה החליטו להמשיך להיפגש ולתכנן פעולה בעיר. הסדנא שינתה לחלוטין את נקודת המבט שלנו על האירועים שהתרחשו באזור. ספקותיי בנוגע לנרטיב הציוני גברו (כפי שגברה גם הבושה). שילוב מנצח של מידע, חומרים כתובים וחזותיים, שאלות יסוד, ריבוי נקודות ראות, וקריאה עקשנית לפעולה.

הכשרת סוכני שינוי במרחב (מדריכי סיורי הדרכה על נכבה).

קורס זה מהווה שיתוף פעולה ראשון מסוגו בין זוכרות לבין בית הספר לשלום, והוא מיועד להכשיר מדריכי סיורים או אחרים שמלמדים בנוף להנגיש את נושא הנכבה לקהלם, להצביע על שרידי הקהילות הפלסטיניות ובכך לפעול כסוכני שינוי המסייעים בשבירת הטאבו על הנכבה בבואם לאפשר לאנשים נוספים לדמיין מחדש את הנוף כמרחב לשיבה. חמישה-עשר משתתפים, ישראלים כפלסטינים, משתתפים כעת בפייולוט שהחל באוקטובר 2021 ויימשך עד יוני 2022. ההכשרה תינתן בנווה שלום ובאתרים פלסטינים מרוקנים אחרים ברחבי הארץ. את ההכשרה מעניקים במשותף עמר מעמותת זוכרות ומיטל מבית הספר לשלום.

קבוצת מחקר על נכבה ובריאות (בשיתוף עם רופאים לזכויות אדם ישראל)

על אף העניין והמחקר הגוברים על השפעות האישיה והקולקטיביות של אלימות המדינה והגזענות המבנית, עדיין אין גוף ידע נרחב ונגיש על השלכות הנכבה – כטראומה קולקטיבית ומנגנון דיכוי מתמשך – על בריאותם הגופנית, הנפשית והציבורית של הפלסטינים. על רקע זה, זוכרות, בשיתוף עם רופאים לזכויות אדם-ישראל, פרסמה באוגוסט 2021 קול קורא לחוקרים, פעילים חברתיים, אמנים וסופרים לחקור את השפעות הנכבה על בריאות הפלסטינים במרחבים שונים.

קיבלנו ארבעים הצעות ולאחר סבב ראיונות בחרנו בקבוצה של 31 משתתפים, פלסטינים ויהודים ישראלים ממגוון רחב של רקעים ומקצועות (חברי צוות ברל"א, חוקרי בריאות הציבור והנפש,

אתרים פלסטינים הרוסים לאפליקציה המשמשת מטיילים בישראל, ומכך מנגישה את המידע הזה לקבוצות שלא היו בהכרח משתמשים ב-iNakba.

זכויות דיור ביאפא. מספר מחברי זוכרות ארגנו עצרות הזדהות ביפו בעקבות מהלכיהן של העירייה והימין הקיצוני לדחוק את שארית האוכלוסיה הפלסטינית אל מחוץ לעירה ההסטורית על דרך הגירוש הכלכלי.

קק"ל. ביומה האחרון של 2021 פורסם סרטון שמסביר את תפקיד קק"ל בנכבה ובמניעת השיבה. הסרטון הופק על ידי אקטיביסטים עצמאיים על סמך מידע שנאסף על ידינו. שמחנו מאד לסייע לכלי חינוכי זה לקרום עור וגידים.

במהלך השנה קיבלנו כמעט מאה פניות למידע מאנשים שונים, מתלמידי תיכון ועד דוקטורנטים, מאמנים חזותיים ועד יוצרי סרטים, כמו גם אנשים שפשוט חיפשו מידע על משפחותיהם. בקשות אלו מעידות על עניין גובר של החברה הישראלית בלימוד על הנכבה ועל נכונות גוברת להתמודד עם אמיתות כואבות.

זוכרות בתקשורת

עבודתנו תועדה ביותר מחמישים כתבות וידיעות חדשותיות ב-2021, ובכלל זה ב"גרדיאן" וב"אל-ג'זירה". הנה מספר דוגמאות:

- [The fight for Lifta: The last Palestinian village standing in Israel](#)
- [If we must talk about Rabin let us talk about the Right to Return](#)
- [הילד שאיחד במותו את האדמה הפלסטינית 'We're taking responsibility' – 60 teens announce refusal to serve in the Israeli army](#)

פודקאסט על ליפתא. "זה הזכרון שלי. זו ההסטוריה שלי. אלו הם חיי" – יעקוב עודה בן ה-81 מספר לנו על ילדותו ועל חוויית הגירוש מהכפר ליפתא שבפאתי ירושלים ב-1948. [בפרק 41](#), הפודקאסט של [The Electronic Intifada](#) מדבר עם יעקוב עודה על ליפתא ועל מאבקה של קהילתו מזה 73 שנה לשוב לבתיהם, כמו גם עם [עמר](#) שלנו. שניהם עורכים סיורים פוליטיים בתוך ליפתא, אליה נאסר על עודה ופליטים אחרים לשוב בכפוף לחוקיה הגזעניים של מדינת ישראל.

פרסומים

"שיבה לליפתא" – [סרטון קצר](#) של זוכרות. [מדוע קק"ל עדיין קיימת?](#) סקירה הסטורית של קק"ל מאת רכזת החינוך ד"ר יערה בנגר אלאוף

המשתתפים היו קשובים ומעוררים מאד. אחד מהם נתן את המשוב הבא: *תודה רבה על המפגש. כולנו דיברנו עליו המון, הן אלה שהזדהו והן אלה שלא – כולם באמת העריכו את הדרך שבה דיברתם. מבחינה אישית, זה פתח אותי לדרך חשיבה חדשה. אני בטוח ששיניתם משהו, אפילו אצל מי שחלק עליכם במידה הרבה ביותר.... תודה!*

מכתב השמיניסטיות 2021. בינואר 2021 הכריזה קבוצה של יותר מששים בוגרות תיכון שהן מסרבות לשרת בצבא הישראלי בגלל פעולותיו נגד העם הפלסטיני ותרומתו לפערים חברתיים, כלכליים ומגדריים. בעקבות הרצאה של זוכרות שניתנה בספטמבר ושיחות שהתנהלות לאחר מכן, התייחסו סרבניות המצפון הללו [במכתב](#) ישירות לאירוע 1948 ולנכבה המתמשכת. זוהי הפעם הראשונה שבה מכתב סירוב ישראלי מזכיר את הנכבה ומתייחס ספציפית לזכות השיבה כאל תנאי הכרחי לעתיד צודק. על המכתב חתמו יותר ממאה צעירות. הן מפנות אצבע מאשימה כלפי מערכת החינוך הישראלית על כך שהיא מוחקת אמיתות הסטורית, הן דוחות את הגדרת הכיבוש כאילו החל ב-1967, ומדגישות כי אין שלום ללא צדק ואין צדק ללא "סיום הכיבוש, הסרת המצור מעל עזה, והכרה בזכות השיבה של הפליטים הפלסטינים". מדובר בתוצאה פוליטית משמעותית של תהליך העבודה עם זוכרות.

קבוצות אחרות שהיינו בקשר איתן, הרצינו לפניהן וקיימנו איתן סדנאות וסיורים כללו את חוג ההורים, לוחמים למען שלום, ביה"ס לשלום בנווה שלום, קהילת ההורים של רשת בתי הספר הדו-לשוניים יד-ביד, מכון ערבה, אג'יק, תכנית המתלמדים של אל-חק, ביה"ס לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל אביב, ו-Vacation from War.

יוזמות אקטיביסטיות ומעורבות ציבורית

חלק מהאסטרטגיה שלנו ליצירת אפקט אדווה בחברה הישראלית הוא תמיכה באקטיביסטים שיוזמים פעולות משלהם או מעלים בפנינו רעיונות הקשורים לעבודת זוכרות.

רחובות יאפא. במהלך 2021 תמכנו בפעולה קהילתית ביפה שתכליתה להשיב לרחובותיה את שמותיהם הפלסטיניים הישנים מהעידן שקדם לנכבה. בעזרתנו ובעזרת אחרים, חקרו שלוש מתושבות יאפא את השמות הישנים, עיצבו שלטים וקיימו מספר מפגשים קהילתיים כדי לעודד אחרים לתלות שלטים ברחובות שבהם הם גרים.

מיפוי הנכבה. חובב טיולים שהשתתף באחד הסיורים שלנו נתן סדנא לשמונה פעילים אחרים על עדכון אפליקציות טיולים במידע מ-iNakba, אפליקציית המיפוי של זוכרות. הקבוצה מוסיפה בהדרגה מידע על

צריך לדבר על לוד – סקירה של הנכבה והשפעותיה המתמשכות על העיר א-לוד (לוד), מאת ד"ר בנגר אלאוף

עמדה בפרץ. אנו מעריכים את מחויבות ההנהלה לחופש הביטוי ולאמת. נסיון ביטול נוסף התרחש בחיפה באוקטובר, כשחברי מועצת העיר קראו לראשת העיר לאסור על מפגש קבוצת הלמידה שלנו (ר' לעיל) בבניין בבעלות העירייה, המשמש לאירועים חברתיים וחינוכיים. הפעם ראשת העיר אסרה על הפעילות לאחר קמפיין אינטנסיבי של ארגוני ימין ברשתות החברתיות. קבוצת הלימוד המשיכה במתוכנן במקום מפגש אחר, בבעלות פרטית. תקריות אלו מעידות על המרחב ההולך ומצטמצם לחופש דיבור ופעולה בחברה הישראלית, כמו גם על החשש של הרשויות מפני דיון אמיתי בנכבה.

צוות וועד מנהל

צוות

רחל בת אריה, מנכ"לית
 ד"ר יערה בנגר אלאוף, רכזת חינוך פוליטי
 עמר אלע'בארי, רכז מרחב לשיבה
 נג'וואן בירקדאר, רכזת מדיה וסנגור
 ליאת רוזנברג, רכזת פיתוח משאבים

ועד מנהל

מורן בריר (יו"ר)
 איה זינאתי
 ניבה גרינצווייג
 ד"ר מוניר נוסייבה
 מייסון בדאווי
 אליה מיכאלי

אנו מודות לד"ר תום פסח על עבודתו היוצאת מגדר הרגיל ותרומתו העצומה כיו"ר הוועד הקודם, ועל שביהן בוועד שלנו במשך שש השנים האחרונות. אנו מקבלות בברכה את אליה מיכאלי כחברת הוועד החדשה.

אנו מודות לכל מתנדבינו, תומכתינו, שותפינו וחברותינו. הודות לשותפותכן האמיצה ולסולידריות שלכן, הצלחנו לחולל שינוי. אנו מחויבות להמשיך ולאתגר את הסטטוס קוו בחברה הישראלית בכך שנשמיע קול ברור למען אמת וקבלת אחריות. מתוך הכרה בפשעי העבר וההווה, ותוך קבלת אחריות על עתידנו, זוכרות תמשיך לקרוא לצדק ולשיבה. אנו מזמינות אתכן להצטרף לקהילה המתרחבת של תומכות זוכרות ולהשקיע במסע למען עתיד טוב יותר.

כשאוטופיה הופכת לטופיה – מיפוי העתיד בישראל/פלסטין: מאמר מאת רכז התכניות של זוכרות עומר אל-ע'וברי ודבי פרבר, לשעבר רכזת מחקר חזותי בעמותה, פורסם בספר חדש: [Israel – Palestine, Lands and Peoples](#), בהוצאת אונ' בראון

תקריות, איומים ומכשולים בעבודתנו

תקרית במהלך סיור בליפתא, ב-28 באוגוסט. עם הגעתנו למעיין שבלב הכפר, התקבלנו בקריאות גנאי גזעניות והומופוביות על ידי כעשרה גברים ואשה, וכשסיבבנו לעזוב את המקום והמשכנו בסיור כמתוכנן, הפכה האלימות המילולית לפיזית. אחד מהתוקפים הכריז כי הוא מאמן את כלבו "לנשוך ערבים". אחר טען כי אנו מפריעים לו "בביתו", שם הוא מתגורר מזה 15 שנה. הסיור נמשך כמתוכנן בין שרידי הכפר, אך עם שובנו למגרש החנייה ראינו שכמה מכלי הרכב של המשתתפים הושחתו. אלימות נגד בני אדם שעושים שימוש חוקי וחופשי במרחב הציבורי, ואשר משתתפים בפעילות לא-אלימה מטעם עמותה רשומה כחוק צריכה להדאיג כל אדם שחרד לזכויות הפרט ולחופש הביטוי. התקפות על ארגוני חברה אזרחית וזכויות אדם בישראל אינן חדשות. הן מהוות תולדה לא רק של קונפליקטים אידיאולוגיים והבנה פגומה של הדמוגרפיה, אלא מעל הכל של חיים בהכחשה עמוקה ובמגננה קולקטיבית ואישית מתמדת. מחלת ההכחשה החברתית הזו, בשילוב עם רעל הפחד, מוכרת לנו מאד, ואנו בזוכרות שואפים לריפוייה.

ההתקפה על משתתפי הסיור דווקא על אדמות הכפר הפלסטיני ליפתא שתושביו גורשו ממנו מהווה תזכורת כואבת להכרח שבעבודתנו. יכולתם של כה רבים שגדלו במערכת החינוך הציונית לבלות את שעות הפנאי במעיין שבעבר היה מקור חיים לאלפי בני אדם, בלי לעצור לשנייה ולחשוב על המקום שבו הם נמצאים אינה אלא טראגית. ההתנגדות האינסטינקטיבית לאלה המבקשים להעלות מן האוב את זכרונם של אלה שחיו שם, לדבר על המחיר שמשלמים כולנו על הפשעים שבוצעו כאן, ובעיקר על דרכים לשנות את המציאות הזו מעידה על שבריריות החזון הציוני, ועל החשיבות של הבאת הנכבה ושיבת הפליטים הפלסטינים לקדמת הדיון הציבורי. **נסינות לסגור אירועים של זוכרות.** האירוע שלנו לרגל "יום העצמאות" התקיים בתיאטרון א-סראיה ביאפא. חברים במועצת העיר לחצו על התיאטרון שלא לארחנו וקראו לראש העיר להשעות את המימון לתיאטרון, אך קריאה זו נדחתה והנהלת א-סראיה